1 Ελληνική ποιητική Ανθολογία

για το Ολοκαύτωμα

Η μεταπολεμική ελληνική ποιητική δημιουργία - καρπός των ανησυχιών, των πεποιθήσεων και του πιστεύω του λαού- αντιμετώπισε με έντονη συγκίνηση κι αγανάκτηση το Ολοκαύτωμα. Η μεταπολεμική ποίησή μας θεώρησε το Ολοκαύτωμα γενικά ως απάνθρωπο γεγονός, ως εγκληματική ενέργεια, αλλά και ειδικότερα ως κακουργηματική πράξη εναντίον των Ελλήνων Εβραίων συμπολιτών, γειτόνων, φίλων! Πολλά από τα αφιερωμένα στο Ολοκαύτωμα ποιήματα ξεκινούν από προσωπικές μνήμες των ποιητών για τους Εβραίους που γνώρισαν και συναναστράφηκαν στην πορεία της ζωής, καταλήγουν δε στην περιγραφή, στην καταδίκη των όσων οι Ναζί διέπραξαν. Στα ποιήματα αυτά δεν παραλείπεται, επίσης, να τονιστεί η μοναδικότητα, στην παγκόσμια ιστορία, του συγκλονιστικού συμβάντος, ενώ άλλοι ποιητές συνδέουν το Ολοκαύτωμα με τους διωγμούς, τη μοίρα των Εβραίων ανά τους αιώνες.

Τα ποιήματα αυτά έχουν γραφτεί από αντιπροσωπευτικά ονόματα της ελληνικής πνευματικής ζωής, αλλά κι από απλούς συμπατριώτες μας που, ενώ δεν ήταν καθαρά ποιητές, αισθάνθηκαν την εσωτερική ανάγκη να εκδηλώσουν με στίχους τα όσα ένιωσαν για το χαμό των Εβραίων αδελφών τους. Γι' αυτό κάποιοι από τους δημοσιευόμενους στίχους μπορεί να υστερούν ίσως σε τεχνική, πλημμυρίζουν όμως από καταβοή για το έγκλημα του αιώνος. Οι στίχοι που δημοσιεύονται σ' αυτή την Ανθολογία χαρακτηρίζονται από αυθορμητισμό, εντιμότητα αισθημάτων, αληθινή αγανάκτηση και συμπαράσταση προς τα θύματα. Είναι η έκφραση της ψυχής των δημιουργών τους. Αποτελεί ενδεικτικό στοιχείο ότι ο ανώνυμος λαός, ο άγνωστος ποιητής, έχει συνθέσει μέχρι και δημοτικά τραγούδια ως μνημόσυνο για τα θύματα. Υπάρχουν ίσως κι άλλα ποιήματα, από δημιουργούς όχι γνωστούς, τα οποία αγνοούμε. [Με την ευκαιρία παρακαλούμε θερμά όσους τυχόν γνωρίζουν ποιήματα ή πεζά με θεματικό αντικείμενο το Ολοκαύτωμα να μας τα γνωστοποιήσουν].

Τα δημοσιευόμενα ποιήματα είναι επιλεγμένα από:

α) Ντ. Χριστιανόπουλου, «Οι προγραμματισμένοι στο χαμό» (Θεσσαλονίκη, εκδόσεις Διαγωνίου, 1990).

β) Τα τεύχη του περιοδικού «Χρονικά» και κυρίως από τα αφιερωματικά: «Το Ολοκαύτωμα των Εβραίων της Ελλάδος» και «Η φυσιογνωμία του Εβραίου στη νεώτερη ελληνική λογοτεχνία», τ. 112.

Δημοτικά Τραγούδια στα Στρατόπεδα Συγκεντρώσεως

Δημοτικό

Μαύρη μωρέ μαύρ' είν' η ζωή που κάνουμε
Με φόβο τρώμε το ψωμί, με φόβο περπατάμε

Στη βρύσ' μωρέ, στη βρύση να πάω δεν μπορώ
Παντού μου λέει ο σκοπός "είσαι φυλακισμένη,
γερμανοκρατουμένη".

Δεν έκλεψα μωρέ, δεν έκλεψα ούτε σκότωσα
Εβραιοπούλα είμουνα, γι' αυτό με φυλακίσαν.
Στο Άουσβιτς με κλείσαν.
.....

Δημοτικό

Εβραιοπούλα ήμουνα
το αστράκι φόρεσα
μάς πλακώσαν τα κοθώνια
και μας πήγαν στην Πολωνία.

Στην Πολωνία πήγαμε
Πω-πω-πώ, τι πάθαμε
Μας κουρέψαν τα μαλλιά
Και μας ντύσαν ανδρικά.

Το πρωί στο Αουφστέεν
Βγαίναμε στο Τσέλ - Απέλ
Πάντα πέντε στην σειρά
(Αχ! Μανούλα μου γλυκειά)
Πάντα πέντε στην γραμμή
(Αχ! Μανούλα μου χρυσή).

Στο λουτρό μας πήγαιναν
Για ψώρα μας κυττάζανε
Κι η καρδιά μας τίκ-τίκ-τάκ
Μην τυχόν στο γκάζ μας πάν.

Στη δουλειά πηγαίνουμε
Με ανέμους και βροχές
Κι αν σιγά δουλεύουμε
Το μπαστούνι βλέπουμε.

Μανώλης Αναγνωστάκης

Αντί να φωνασκώ...

Αντί να φωνασκώ και να συμφύρομαι
Με τους υπαίθριους ρήτορες και τους αγύρτες
– Μάντεις κακών και οραματιστές –
Όταν γκρεμίστηκε το σπίτι μου
Και σκάφτηκε βαθιά με τα υπάρχοντα
(Και δεν μιλώ εδώ για χρήματα και τέτοια)
Πήρα τους δρόμους μοναχός σφυρίζοντας.
Ήτανε βέβαια μεγάλη η περιπέτεια
Όμως η πόλις φλέγονταν τόσο όμορφα
Ασύλληπτα πυροτεχνήματα ανεβαίνανε
Στον πράο ουρανό με διαφημίσεις
Αιφνίδιων θανάτων κι αλλαξοπιστήσεων.
Σε λίγο φτάσανε και τα μαντάτα πως
Κάηκαν όλα τα επίσημα αρχεία και βιβλιοθήκες
Οι βιτρίνες των νεωτερισμών και τα μουσεία
Όλες οι ληξιαρχικές πράξεις γεννήσεων
Και θανάτων - έτσι που πια δεν ήξερε
Κανείς αν πέθανε ή αν ζούσε ακόμα -
Όλα τα δούναι και λαβείν των μεσιτών
Από τους οίκους ανοχής τα βιβλιάρια των κοριτσιών
Τα πιεστήρια και τα γραφεία των εφημερίδων.
Εξαίσια νύχτα, τελεσίδικη και μόνη
Οριστική (όχι καθόλου όπως οι λύσεις
Στα περιπετειώδη φιλμ).
Τίποτα δεν πουλιόταν πια.
Έτσι λαφρύς και περιττός πήρα τους δρόμους
Βρήκα την Κλαίρη βγαίνοντας.
Απ' τη Συναγωγή κι αγκαλιασμένοι
Κάτω απ' τις αψίδες των κραυγών
Περάσαμε στην άλλη όχθη με τις τσέπες
Χωρίς πια χώματα, φωτογραφίες και τα παρόμοια.
Τίποτα δεν πουλιόταν πια.

Τάκης Βαρβιτσιώτης

... Σε κλειστά τραίνα...

Σε κλειστά τραίνα
Μεταφέρουν φαντάσματα

Στεφάνια που αποστρέφονται
Τους θρήνους των μαρτυρικών γάμων

Έξοδος αποκαλυπτική

«Είστε αδερφοί μας»

Φωνάζουν από τα τραίνα

Το λυχνάρι μας είναι ρόδινο

Δε θα μπορέσει το σκοτάδι
Να διαπεράσει τη σάρκα μας.

("Χειμερινό Ηλιοστάσιο" – Χρονικό της Κατοχής – 1948)

Γ.Θ. Βαφόπουλος

Άουσβιτς: Ελεγείο σε μια ξανθή κοτσίδα

Λεν πως στους πύργους της Σκωτίας τη νύχτα
τα φαντάσματα των παλιών καιρών πλανιούνται.
Όμως τώρα, καθώς με ανταριασμένο πνεύμα,
στο στρατόπεδο αυτό της φρίκης περιφέρομαι,
αντιλαμβάνομαι πως στους δικούς μας τους καιρούς
τα φαντάσματα περπατούνε και τη μέρα.

Μικρή Ραχήλ, αν το δικό σου φάντασμα
δεν μπορεί να το ιδεί κανείς απ' όλους τούτους
τους αργόσχολους γυρολόγους, που γεμίζουν
με την ανία τους τα μουσεία του κόσμου,
εγώ, μονάχα εγώ έχω το βαρύ προνόμιο,
βυθισμένος στην έκστασή μου, ν' αντικρίζω
την οπτασία σου, στην απαίσια αυτή βιτρίνα,
όπου μαζί στοιβάζονται πόνος και φρίκη.

Γιατί μονάχα εγώ, σ' ευφρόσυνες παλιές ημέρες,
που τώρα ανάμνηση πικρή έχουν γίνει μέσα μου,
τη θέρμη της θωπείας μου είχα μεταγγίσει
πάνω στην πλούσια χρυσαφένια κόμη σου.

Μικρή Ραχήλ, να 'ναι άραγε τα μάτια μου,
που δεν μπορούν να ιδούνε τα δικά σου μάτια,
έτσι καθώς σ' αχλύν οδύνης κολυμπούνε;

Αλλά τότε, πώς βλέπουν τα ίδια τούτα μάτια,
μεσ' απ' την ίδια αχλύ, στην ίδια αυτή βιτρίνα,
τη χρυσαφένια κόμη σου, απλωμένη επάνω
σε φριχτούς σωρούς άλλων γυναικείων βοστρύχων;

Αλίμονο, πρέπει να το δεχθώ: Τα μάτια σου
εξατμισθήκαν στου κρεματορίου τη φλόγα.
Σμίξαν με τους ατμούς άλλων πολλών ματιών,
που είχαν κάποτε πλανηθεί μες στ' όνειρο.

Δύναμη μυστική με σπρώχνει τώρα να συντρίψω
το κρυστάλλινο φράγμα, μπρος σ' αυτό το ανίδεο πλήθος,
που να βλέπει μπορεί μονάχα γυναικών βοστρύχους,
δίχως την άλλη καν να υποψιάζεται ύπαρξή τους.

Μα εγώ, που αισθάνομαι έντονα την παρουσία σου,
όχι πια με τη λάμψη των αλλοτινών ματιών σου,
αλλά με το φωσφορισμό της οπτασίας σου μόνο,
την ξανθή σου κοτσίδα θέλω ν' ανασύρω
μεσ' από τούτο το φριχτό μακάβριο στοίβαγμα,
για να την ξαναβάλω, με την ίδια θέρμη,
μικρή Ραχήλ, στο κουρεμένο σου κεφάλι.

Αλλά οι στριγγές φωνές του πλήθους, που δε βλέπει
παρά μονάχα αυτό στα μάτια του που φαίνεται,
την οπτασία σου αρπάξαν απ' την έκστασή μου.
Κι άφησαν στη βιτρίνα την ξανθή κοτσίδα σου
να διαλαλεί, με τη δική της τώρα γλώσσα,
πόσο μεγάλος είναι ο πόνος των ανθρώπων,
πόσο είναι ανίερο το άγος της γενοκτονίας.

Τώρα στοχάζομαι πως πάντοτε δεν είναι
ακάνθινος ο στέφανος του μαρτυρίου.
Μπορεί και με ξανθές κοτσίδες να πλεχθεί
απ' τις μικρές Ραχήλ όλου του κόσμου.

Γιώργος Ιωάννου

Τα Ηλιοτρόπια των Εβραίων

Κάθε φορά που τρίζει η σκάλα μας
«λες να 'ναι αυτοί επιτέλους;» σκέφτομαι
κι ύστερα φεύγω και με τις ώρες
κατακίτρινα ζωγραφίζω ηλιοτρόπια.

Όμως αύριο, ώσπου να ξεχαστώ
στην αίθουσα αναμονής, το τραίνο
απ' την Κρακοβία θα περιμένω

κι αργά τη νύχτα, όταν ίσως κατεβούν
ωχροί, σφίγγοντας τα δόντια,
«αργήσατε τόσο να μου γράψετε»
θα κάνω δήθεν αδιάφορα.

Το Μάθημα

Τον είδα καθώς πήγαινα σχολείο˙
ξεματωμένος πια, φλουρί, είχε τελειώσει.
Τριγύρω του γονατιστοί Εβραίοι με το άστρο.

Αργά όταν τον χτύπησαν, είχα ξυπνήσει˙
η μάνα μου με χάιδεψε, ήρθε κοντά μου.
Λαχτάριζα σαν το πουλί μέσα στη χούφτα.

Ο διπλανός μου στο θρανίο σπαρταρούσε˙
τη νύχτα δεν κοιμήθηκε η γειτονιά τους.
Άλλοι πιο κει χλομοί έφτυναν αίμα.

Στο μεταξύ μαθαίναμε το ρήμα της ημέρας˙
amo, amas, amat...

Ζωή Καρέλλη

Των Εβραίων

Καθώς ανοίγαν οι πόρτες,
πέφταν τα πτώματα πάνω του
(βάρδια στο απαίσιο κτίριο) -
κι όμως επέζησε.

Να βρει μιά θέση η ψυχή μας
δίχως την ψυχρήν αδιαφορία
για τον αγώνα τόσων προσώπων
του θανάτου.
Πλήρης οδύνης
βαθύς στεναγμός, ο καημός.
Έκλεισε ο ουρανός των φωτεινών
επικλήσεων, τα οράματα
απομένουν πάνω στη γη.
Δεν φεύγει ο πόνος
για τους αιωνίως απόντας.

Τότε σταματά η ζωή,
γίνεται αλλοπρόσαλλος ο επώδυνος
άνθρωπος, απομένει κακός.

Ισραήλ

Και γένομαι αυτός που θα ήθελα
πάντα να μένω˙ των Εβραίων, των ιερών Εβραίων ο υιός.
Καβάφης

Απ' της Αιγύπτου την έρημο ξεκινά
κι απ' την τρανή Βαβυλώνα περνά η σειρά.

Διαρκής, η ανανεουμένη, η πάντα πλήρης,
συστρεφομένη, η διαρκώς τρεφομένη
με καινούριους καημούς˙
προσφορά μυστηριώδης,
ανεξήγητη τόση τιμωρία και συμφορά.

Περνά η χωριστά λευκή των Εβραίων φυλή,
με την ιδιαίτερη, δική της υπερηφάνεια,
με τη δική της οδυνηρή συντριβή,
μοίρα επίμονη, Μοίρα επιμονής
στη φυλή που αρνιέται την ξένη συμμετοχή.

Περνά η σειρά των ανθρώπων μαρτυρική,
συμπαγής, στους καιρούς μέσα τους συνεχείς,
στους αιώνες ανάμεσα σημάδι υπομονής,
άλλου είδους υποταγής, συγκέντρωσης
στης φυλής τα δεινά, τα πεπρωμένα,
τα σημάδια, γνωρίσματα χωριστά,
χωρισμένα χαρίσματα ή ψεγάδια.

εβάδιζον δίχως δυνάμεις
έμπροσθεν του διώκοντος

Περνά η σειρά απ' τους δρόμους
της πόλης Θεσσαλονίκης τώρα
κι έχει μέσα πρόσωπα, πρόσωπα,

τα *νήπια αυτής επορεύθησαν εις αιχμαλωσίαν*
έμπροσθεν του εχθρού

παιδιά μικρά, που κρατούν μικρούς σάκκους
στα χέρια, στα πόδια φορούν μικρά ψηλά υποδήματα
για τους άγνωστους μακρυνούς δρόμους,
της φοβερής άγνωστης δυστυχίας.

τα παιδία εζήτησαν άρτον
και δεν υπάρχει ο κόπτων αυτά

η γλώσσα του θηλάζοντος
εκολλήθη εις τον ουρανίσκον αυτού υπό της δίψης

Τα νήπια και τα *θηλάζοντα*
ελιποψύχουν εν ταις πλατείαις της πόλεως

Το παιδίον και ο γέρων
κοίτεται καταγής εν ταις οδοίς.

Έχει η σειρά γέροντας με τα βλέμματα
μάκρυνα, στραμμένα προς την αρχή
της διαρκούς εξορίας, έχει νέες,
ωραίες γυναίκες με βλέμματα σκοτεινά
απ' την αποτρόπαια τρομάρα,

εταπείνωσαν τας γυναίκας εις Σιών
τας παρθένους εν ταις πόλεσιν Ιούδα.

Αι παρθένοι και οι νεανίσκοι μου
επορεύθησαν εις αιχμαλωσίαν.

νέους με τσακισμένους αυχένες
και χαμηλά τα κεφάλια σαν θερισμένα,
χτυπημένα και ματωμένα πρόσωπα,
από ύβρεις αγνώριστα και προσβολές,
ξεσκισμένα από ντροπές, ταπεινωμένα
από αδικίες ανήκουστες και χαιρέκακες.

Ακαταπαύστως κλαίει την νύκτα
και τα δάκρυα καταβαίνουσιν επί τας σιαγόνας αυτής

Περνά η σειρά της φοβερής μαρτυρίας,
της μαρτυρεμένης φυλής και θαρρείς
πως απαρχής βλέπεις τον κατατρεγμό,
την προσταγή της φωνής ακούς,
που ακούστηκε σ' όλα τα μέρη της γης,

κι εκείνης που βόγγηξε πνιχτά και δυνατά,
στ' αστείρευτα των Εβραίων σπλάχνα.
Της φωνής που ακούστηκε στη Ραμά
να θρηνεί, να παρακαλεί
και με τη μάνα των Μακκαβαίων να ορμηνεύει,
που λαλεί κι αντηχεί, ακόμα κι όταν σωπαίνει,
των ιερών Εβραίων αμετάλλαγη δύναμη.

Ρύακας υδάτων καταβιβάζει ο οφθαλμός μου
δια τον συντριμμόν του λαού μου.

Των σωμάτων που καίονταν η οσμή...
Παντού την αισθάνονται
όσοι απόμειναν,
όσοι επέστρεψαν.
όσοι δε λησμονούν,
δεν μπορούν να λησμονήσουν
την πείνα

έδωσαν τα επιθυμητά αυτών αντί *τροφής...*

το δέρμα αυτών εκολλήθη επί των οστών αυτών·
εμαράνθη ως ξύλον

το δέρμα ημών ημαυρώθη ως κλίβανος
από της καύσεως της πείνης

την εξουθένωση των σωμάτων,
την ταπείνωση των ψυχών,
από τη φριχτήν ανάγκη,
θέλει δώσει την σιαγόνα εις τον ραπίζοντα αυτόν
θέλει χορτασθεί από ονειδισμού

την διαπόμπευση,
την εκμηδένιση,
την αποκτήνωση,

την φριχτή καταστροφή
απ' τ' ωραίο ανθρώπινο σώμα
που δεν αφέθηκε μονάχο του να πεθάνει
και να λιπάνει τη γη.
Που η ψυχή του βιάστηκε
και κανένας δε σεβάστηκε το θάνατό του.
Του Ισραήλ η φυλή με την σιωπηλήν αντοχή,
άκαμπτη μυστική δύναμη, απαντοχή
υπάρχει καρτερική και ανένδοτη.

Γιώργος Καφταντζής

Στρατόπεδο "Παύλου Μελά" Θεσσαλονίκης

(απόσπασμα)

.....
Στοιβαγμένοι όπως όπως στα κελλιά.
Σερραίοι, Σαλονικιοί, Ξανθιώτες, Αθηναίοι, Κορίνθιοι.
Ο καθένας με την ελπίδα του
κι όλοι μαζί σαν πρόβατα επί σφαγήν.
Είναι κι ένας Οβριός μ' ένα πελώριο κίτρινο άστρο στην καρδιά.
Α, πως μοσχοβολάει το άστρο στεγνά ρόδα, πως μοσχοβολάει!
Να 'ναι άραγε μια ολόχρυση κραυγή της μάνας του;
Τη νύχτα στάζει αίμα και νερό.
Τη μέρα κουβαριάζει τις αχτίδες του και βουίζει πένθιμα
γιατί πλησιάζει Πάσχα
κι έξω θα πρέπει να 'ναι άνοιξη.
.....

Ρόζα Μιραλάι

Ρόζα Μιραλάι, θυγατέρα του Γιουδά
τί ζητάς εσύ ανάμεσα σ' αυτές
τις πηχτές καταχνιές και το άγριο λυκόφωτο.
Δεν πρέπει να ξαναγυρίζεις κάθε τόσο
με το ασάλευτό σου βλέμμα
όλο βάθος και γαλήνη
και το κίτρινο αστέρι στο κούφιο στήθος.

Ο τρομερός καπνός της σάρκας σου
καίει τη μνήμη σ' άδειες κάμαρες
με όλους τους παλιούς μας φόβους.
Μα η θλίψη αυτή δεν είναι πια δική σου.

Ω, άπιαστη σαν αγέρας, αδειανή σα σκιά
φεύγει ο καιρός και γω σε τραγουδώ
αναζητώντας μάταια τη μορφή σου
στα ορθάνοιχτα μάτια του νερού
και στις κίτρινες πλημμυρίδες της σιγής
από καθάριο θάνατο κι εκστατικά χαράματα.

Νίνα Κοκκαλίδου-Ναχμία

Εκείνοι κι εμείς

Τώρα που τα μεροκάματα ισοζυγιάστηκαν
με το ποσοστό της συνείδησής μας,
είναι μάταιο να κυνηγάμε τη σκιά μας
που δεν δρόσισε τους προγραμματισμένους στο χαμό·
τ' ανθρώπινα δάκρυά μας
που δεν έσβησαν τ' αναμμένα καμίνια·
το δηλητήριο της επανάστασής μας
που δεν ήταν δυνατότερο απ' τ' αέριο.

Τώρα που τα βήματά μας αντηχούν στους δρόμους
είναι μάταιο να παρατηρούμε πόσες πέτρες υπάρχουν
και να ψάχνουμε για τ' αχνάρια
των παιδικών ποδιών πάνω στα χιόνια.

Ας ξεθάψουμε τα ιερά *ταλέθ,*
κρυμμένα στο άφθαρτο πνεύμα,
κι ας πλέξουμε στα κρόσια τους
τη στάχτη εκείνων.

Εμείς τώρα ας πορευτούμε προς την έρημο.

Μετά είκοσι χρόνια στο Άουσβιτς

Μου είπες: Θα ταξιδέψω,
θα κοιμηθώ, θ' ανοίξω το παράθυρο,
θα κουβεντιάσω ξαναγεννημένη,
θα ιδώ τη γη που 'χαν ανασκάψει για την ταφή μου,
την ίδια γη που σύρθηκα αιμοστάζουσα
μέσα στο κλειστό βαγόνι.
Στό 'να μου χέρι κρατώ την ανάσταση,
στ' άλλο μου χέρι κρατώ την αιώνια μνήμη.

Νανά Κόντου

Το έγκλημα του 20ού αιώνα

Γεμίζει το είναι μου μ' αναμνήσεις
του χθες...
ενώ ο άνεμος λυωνίζει τα φυλλώματα
μέσα στη καλοκαιρινή λάβα...
Ταξιδεύω στην φριχτή αυτή χοάνη,
βουλιάζω συνεχώς στο σκοτεινό
μονοπάτι του τρομερού
παραλογισμού...
Κομματιάζει την ψυχή μου ο βαθύς
πόνος, το ζωντανό μαρτύριο,
η αγωνία, ο τρόμος, οι φωνές...
ενώ μεγαλώνει ο δρόμος της μνήμης...
Ξαναζώ στον τραγικό κύκλο
της εικόνας της φρίκης με
την μακάβρια συμφωνία
της εξαφάνισης μυριάδων ψυχών...
Μαύρη καπνιά πνίγει τα γύρω
απαίσια μυρωδιά... οι καμινάδες
τα κρεματόρια, το αιμάτινο ποτάμι
κυλά... θρέφοντας την πληγωμένη γη.
Μέσα στα σύμπαν του κενού συγκεντρώνονται
τα κομμάτια του χρόνου που
κομμάτιασαν από τ' αμάρτημα
του εγκλήματος...
Το αληθινό παρελθόν, με το πονεμένο
παρών σκεπάζει τα γύρω ενώ προχωρώ
στα στρατόπεδα του Άουσβιτς, του Νταχάου
με την αυθεντική εικόνα της φρίκης...
Κάθε χόρτο στη γη λες και είναι ψυχή
που δακρυσμένη ζητά απάντηση
ενώ ψηλά στον τόπο του μαρτυρίου
ένα ΦΩΣ μένει άσβεστο...
Είναι τα εκατομμύρια ψυχών που θα
λάμπουν αιώνια... αυτές που
δεν κομματιάστηκαν από το απαίσιο Έγκλημα..
Είναι οι ψυχές που θα φέρουν στην
μνήμη όλης της ανθρωπότητας την
άφαντη τραγωδία, την τρομερή γενοκτονία,
το μεγάλο έγκλημα των Ναζί...

Πρόδρομος Μάρκογλου

Εσθήρ ή ο Δύσκολος Τοκετός

Ολίγο φως και μακρινό σε μέγα σκότος κι έρμο
Δ. Σολωμός

Έτρεχε μέσα στους δρόμους να τη συναντήσει.
Θα την αναγνώριζε.
Με τον αριθμό καταχώρησης Ε3052 στο γυμνό μπράτσο,
τα μαλλιά, μαύρα από τους καπνούς,
ν' ανεμίζουν πολεμικές σημαίες,
ξεσχισμένες από τον άνεμο που τους σάρωσε.
Εσθήρ, ένα νούμερο, ένα άγνωστο πρόσωπο,
σώμα που δεν είδε ποτέ.
Όσο κι αν βυθίζει τα μάτια στη μνήμη
δυο στιλέτα που προχωρούν, χωρίς να σκοτώνουν.
Μόνο η αφή κρατά την παλιά, βίαιη,
γεμάτη απόγνωση τρυφερότητα, γεύση του ονείρου.
Εσθήρ.

Το τρένο σφυρίζει.

Άκου. Παρακαλώ, αν τη γνωρίζετε.
Όχι... όχι... Εσθήρ. Ε3052... Ναι... τίποτε άλλο...
Δεν ξέρω... Έφυγα πρώτος... Ίσως... Στο γκέτο της Βαρσοβίας...
Σας είπα.
Μέσα στο βαγόνι. Σε χώρο 3x12. Χιλιάδες άτομα.
Πόσες μέρες κοιμόταν εκείνος ο νεκρός πάνω στο στρεβλωμένο πόδι μου; Μου ζήτησαν νερό. Δεν την είχα προσέξει. Όλο το σώμα μου ήτανε γεμάτο άνθρωποι. Δεν είχα. Ούτε ήξερα από πού με ζητούσαν. Στην κόχη του αυτιού μου το σώμα της γύρευε νερό.
Δεν υπήρχε ούτε φως. Της είπα να φέρει το κεφάλι κοντά.
Και τότε έδωσα την τελευταία σταγόνα από το σάλιο μου.
Της είπα να γλείψει τα παγωμένα δάκρυα από τα μάτια μου.
Και ταξιδεύαμε μέσα στη νύχτα.
Κι ενώ λέγαμε πως κάπου θα τελειώσει, αυτή γύριζε και πάλι γύριζε, χωρίς ν' αφήνει ελπίδα φωτός.
Ρώτησε αν θα πεθάνουμε. Ακόμη είχε ελπίδες. Την ώρα που όλος ο κόσμος ήτανε μια πληγή, σάπιο φρούτο, έλπιζε και ζητούσε απάντηση και συμπαράσταση.
Είμαι η Εσθήρ, είπε, τα μάτια μου είναι γαλάζια σαν τα μικρά λουλούδια της άνοιξης στις βουνοπλαγιές της πατρίδας μου. Το τρένο τρέχει. Ο άξονας τρίζει. Οι αλυσίδες...
Οι ράγες μας οδηγούν χωρίς δισταγμούς, χωρίς τύψεις σε ποιο Άουσβιτς, σε ποιο Μπούχεμβαλντ, σε ποια Σκύλα και Χάρυβδη.
Εσθήρ πώς μπορείς και ελπίζεις; Εσθήρ έχεις μια μικρή ελιά στο λαιμό, μου καίει τα δάχτυλα.
Ναι, εσύ μέσα στην άγνοια σου ελπίζεις. Όμως, αν

ποτέ υπάρξει για μας δευτέρα παρουσία, ω Εσθήρ, εγώ δεν ελπίζω πια, μα, αν υπάρξει δευτέρα παρουσία, αν ανοίξουν αυτές οι πύλες και βγούμε στο φως, τί θα 'χει μείνει για να γνωριστούμε;
Εγώ έχω αυτό το πικρό χαμόγελο, έχω αυτό το σπασμένο χέρι, ποιος ξέρει, ποιος άνεμος, ποια μουσική σφυρίζει στο φθαρμένο από τη βροχή και το φως κόκκαλο;
Θα μ' αναγνωρίσεις από τη μουσική. Θα σ' αναγνωρίσω από το μικρό διακόπτη του φωτός που κουβαλάς στο λαιμό σου.
Εσθήρ. Ο άξονας. Εσθήρ. Το φως. Εσθήρ χανόμαστε. Μην αφήνεις το χέρι μου. Δέκα εκατομμύρια νεκροί κρύβουνε το πρόσωπο σου.
Ε, συ. Μπάρμαν.
Δωσ' μου ένα κονιάκ. Κερνά και τη γυναίκα. Ναι, αυτήν εκεί στον μπάγκο. Με το σβησμένο πρόσωπο.
Όχι, δεν μου κάνει. Ας είναι φτηνή. Εξάλλου, σου είπα. Γυρεύω την Εσθήρ. Άλλο ένα. Δώσε και της γυναίκας. Μην κοιτάς το ρολόι σου για να μας πετάξεις στο δρόμο. Δεν έχουμε πια πού την κεφαλήν κλίναι. Οι δρόμοι γέμισαν από παράφρονες. Τους έχουν κάνει τόσο μεγάλους και μακρείς που δεν έχουμε πια κουράγιο να τους περπατήσουμε.
Τότε που η νύχτα μας περιέλουε με την παγερή νύχτα είχαμε ακόμη κάποια ελπίδα. Σου είπα. Μα δε με προσέχεις; Η Εσθήρ έλπιζε. Ελπίζαμε. Τώρα που το φως δεν κουβαλάει παρά μια άλλη νύχτα, σε τί να ελπίζουμε; Οι κατασκευαστές της νύχτας μένουν άγρυπνοι με το χέρι στο διακόπτη του φωτός. Λοιπόν, άλλο ένα. Κι ας πει αυτή η πόρνη μια κουβέντα.
Θέλω μια κουβέντα. Οποιαδήποτε. Φτάνει πια. Χρόνια αυτές οι μηχανές μου φάγανε τ' αυτιά.
Λοιπόν πες μου. θα σε πνίξω λέγε. Πως στις βουνοπλαγιές της πατρίδας σου είναι γαλάζια τα λουλούδια. Μη χαμηλώνεις το φως σαν τ' ανύπαρκτα μάτια σου. Εμπρός λέγε. Πληρώνω.
Το φως μην το σβήνεις Μπάρμαν - εκμεταλλευτή. Αφού όλα πουλιούνται, αγοράζονται. Πληρώνω.
Το φως. Μη ρίχνεις αυτό το πρόσωπο στο χάος.
Είσαι η Εσθήρ.
Μην κινηθείς. Αυτή η ελιά στο λαιμό σου είναι διακόπτης; Πες μου Ε3052. Για τα λουλούδια. Τ' όνομα σου Εσθήρ. Εσθήρ. Εσ-θήρ. Περιμένω για να στρίψω το διακόπτη. Γιατί δε ρωτάς αν θα πεθάνεις; Γιατί δε με ζητάς νερό; Τώρα έχω μια πηγή. Όχι πια δάκρυα και σάλιο.
Το στόμα μου τώρα μπορεί να γίνει κρήνη. Εσθήρ, πες μου μια κουβέντα. Μην κοιτάς που έχω καταρρεύσει. Πες μου.
Να γυρίσω αυτόν το .διακόπτη να πέσει το φως στα πρόσωπα μας. Να γνωριστούμε.
Εσθήρ δες το πρόσωπο μου. Εσθήρ σήκωσε το κεφάλι να δω τη θέα όλου του κόσμου. Ναι, δεν είμαστε από φως, μα το ξέρεις καλά. Πώς μπορεί να μην το ξέρεις! Πόσο πολύ το 'χουμε ποθήσει αυτό το φως.
Η Εσθήρ μέσα στη νύχτα έλπιζε.
Η Εσθήρ με τα γαλάζια μάτια και την άγνοια έλπιζε.
Ναι. Εγώ η Εσθήρ. Το νούμερο Ε3052.
Από το Παρίσι μέχρι το Γκέτο της Βαρσοβίας έστρωσαν το σώμα μου δρόμο για τα κύματα της νύχτας.
Τώρα που δεν έχω πια πρόσωπο, ούτε μάτια, τώρα που δεν έχω παρά ένα σώμα του σώματός μου δεν έχω πια μια γωνιά της ψυχής μου αλεηλάτητη τι ωφελεί ο διακόπτης αυτός στα χέρια σου; Αφού και τώρα δεν μπορούμε να δούμε τα πρόσωπά μας έτσι που ο άνεμος τα έχει φθείρει έτσι που η νύχτα δεν έχει αφήσει ούτε ένα όνειρο για το φως του φωτός. Ναι, είμαι η Εσθήρ που ξεδίψασε με τα παγωμένα δάκρυά σου, την τελευταία σταγόνα του σάλιου σου. Αυτή που επέζησε από όλες τις νύχτες. Αυτή που την ξεκοίλιασαν τα μαχαίρια των νυχτερινών προβολέων. Είμαι αυτή που ενώ βγήκα στο φως, είδα μια άλλη νύχτα να με κατακλύζει.
Μπάρμαν το φως.
Μα πώς μου βρίσκεις πάντα τέτοιους πελάτες.
Το σώμα του σώματος μου γλείψτε το.
Πληρώνεις και σου δίνω.
Τί μου συζητάς λοιπόν για ψυχή. Για το φως του φωτός.
Για φανταστικούς διακόπτες.
Πάρε με. Το νούμερο Ε3052.
Τί ωφελεί αν επέζησα του κατακλυσμού.
Τη νύχτα τη συντηρούν με κάθε φροντίδα.
Εσθήρ κοίταξε με στα μάτια.
Μπορώ ν' αναστείλω ακόμη την κατάρρευση.
Εσθήρ κοίταξε με.
Κι αν πέφτουμε από τη μια νύχτα στην άλλη. Κι αν ταξιδεύουμε στοιβαγμένοι σε βαγόνια ανήλιαγα. Πεινασμένοι. Διψασμένοι. Δολοφονημένοι. Κι αν συντηρούμε με εκκρίματα την ύπαρξή μας περίμενε. Εσθήρ περίμενε. Δώσ' μου το χέρι σου. Φυσάει στον μοναδικό και άδειο κόσμο.
Είναι νύχτα. Μπορεί να σκοντάψεις μέσα σ' αυτό το δωμάτιο με τα άταχτα πεταμένα έπιπλα. Οι ένοικοι έχουν φύγει ξαφνικά. Απρόβλεπτα. Χάθηκαν οι άνθρωποι μέσα στους ανθρώπους.
Ε, συ Μπάρμαν, μη σβήνεις το φως. Πληρώνω όσα όσα. Μην κοιτάς το ρολόι. Σου λέω πως δεν μπορείς να μας πετάξεις στο δρόμο.
Άφησέ μας. Είναι νύχτα. Κι ακόμη δεν υπάρχει ένδειξη πως ξημερώνει. Άφησε μας. Τα πόδια μας δεν αντέχουν άλλο. Οι δρόμοι δεν οδηγούν πουθενά κι έχουμε χάσει κάθε προσανατολισμό. Αιώνες τώρα η περιπλάνηση κρατάει μέσα στη νύχτα.
Άφησέ μας. Δε βλέπεις; Η Εσθήρ είναι σ' ενδιαφέρουσα και δεν έχω ούτε έναν όνο να την μεταφέρω. Δεν έχουμε άλλο κατάλυμα κι η Εσθήρ θα γεννήσει.
Άφησέ μας σ' αυτόν τον τοκετό. Φτάνει πια. Το παιδί πρέπει να γεννηθεί. Είναι η τελευταία μας ελπίδα. Ο μονογενής υιός της Εσθήρ. Μέσα στη νύχτα, το τελευταίο φως του φωτός.

Νέστορας Μάτσας

Στη μικρή κεκοιμημένη Ρεβέκκα

(απόσπασμα)

Εδώ εν γη ερήμω
οι Σιμούν χάραξαν σβάστικες...

- Ρεβέκκα, τι έκανες τα χρυσά μήλα
και τους μικρούς σιδερένιους στρατιώτες σου;

Εδώ, εν γη ερήμω,
χορεύουν τα μικρά παιδιά
κι οι χαμένες αγάπες μας.
- Ρεβέκκα, τα σύννεφα είναι σκιές ονείρων
κι οι βροχές δάκρυα αγγέλων.

Το πιο χρυσό αστέρι κρέμεται
πάνω από μια φάτνη.
Δόξα εν υψίστοις, στη Θεσσαλονίκη
στη Βαρσοβία, στο Άμστερνταμ, στην Αθήνα.
Το πιο χρυσό αστέρι έχει
κρεμαστεί στο μέτωπό σου, Ρεβέκκα...

Ένα ένα τα μαθαίνεις τα μαθήματα.
Ξέρεις πια καλά Γεωγραφία!
Άουσβιτς, Μπεργκενάου και Νταχάου...
Μόνο κάποια άλλα ονόματα μπερδεύεις:
Μπέλσεν-Μπέλσεν, Μαουτχάουζεν.
Είναι δύσκολα και δεν τα θυμάσαι.
Και γιατί να τα θυμάσαι;
Η κόλαση έχει ένα πρόσωπο!
Κι είναι πάντα το ίδιο!

Σοφία Μαυροειδή – Παπαδάκη

«Ποτέ πια»

Το διαλαλούν σ' όλες τις γλώσσες
στόματα άφωνα, ανοιχτά
σ' απίθανες γκριμάτσες,
πρόσωπα αλλοσούσουμα απ' τη φρίκη,
κορμιά κουλουριασμένα
στο στερνό σπασμό τους.
- Αυθεντικές φωτογραφίες,
από ευλάβεια, για την Ιστορία, κρατημένες,
απτά, καυτά στοιχεία,
για την τεκμηρίωση του Μουσείου!

Το λεν, μέσα από πλαίσια μεγαλόπρεπα,
πολύγλωσσες επιγραφές στους τοίχους.
Πυρά μελάνι: *Nimmer mehr!*
Never again!
Jamais plus!
να γίνει μάθημα τρανό στην οικουμένη.

«Never again!» ποτέ πια, μην αξιωθεί
χαμένου ζώου να πάρει ο άνθρωπος μορφή,
ο «κατ' εικόνα του Θεού» πλασμένος,
στα τέσσερα να σέρνεται στη γη,
σκυλί, σκουλήκι, πίθηκος δαρμένος,
σ' ανέλπιδη ικεσία, χωρίς φωνή.

Ανθρώπου γλώσσα *«Nimmer mehr!»*
μην ακουστεί,
να μουκανιέται
να βρυχιέται
να γρυλλίζει,
«φωνή βοώντος», σε μια κόλαση εφτασφράγιστη,
την ώρα που ανοιγόκλειναν οι θόλοι,
των αερίων το κύμα να δεχτεί.

Τα στόματα των κλίβανων που χάσκουν,
βιαστείτε, άνθρωποι, φράξτε τα με λούλουδα,
βιαστείτε, άνθρωποι, πνίξτε τις κραυγές τους,
μην πάν, μακάβριες μαρτυρίες, στ' άλλα τ' άστρα,
μην πάν στους γαλαξίες και στους ήλιους,
και τη ρότα τους αλλάξουν!

Βιαστείτε, ανθρώποι,
τούτο τον προθάλαμο της κόλασης,
που ζώνει ακόμα, αγκαθερό, το τέλι,
ετούτο τα λειβάδι τ' αυχμηρό,
που μήτε ένας ασφόδελος δεν το γλυκαίνει,
οργώστε το με τα γυνιά,
τα φτυάρια, τις σκαπάνες,
τα σπλάχνα του ανασκάψετε με τα τρακτέρ,
φυτέψετε τριαντάφυλλα και δέντρα,
να κελαηδούν πουλιά στις φυλλωσιές τους,
να το λαλάν τ' αηδόνια
και να διώχνουν τα φαντάσματα,
που στοίχειωσαν, σ' ασάλευτη, αγωνία,
μέσα σ' αυτά τα Τάρταρα, που ξέφυγαν
ακόμα και τη φαντασία του Δάντη!

Ποιος να το πει
Και πώς να το πιστέψουν
πως σβήστηκεν η Γέεννα του Πυρός,
να πάνε πια στον τάφο τους να ξαποστάσουν!
Πώς να.το δουν
και πώς να τα πιστέψουν
πως έγιναν Μουσεία τα κρεματόρια
κι οι θάλαμοι των αερίων
Πινακοθήκες!

Και πως οι τοίχοι
είναι σοφά διακοσμημένοι:
με τα στερνά τους γράμματα,

τα λόγια,
τα σκαλισμένα στ' αγκωνάρια ονόματά τους,
την τελευταία τους πνοή,
που 'γινε στίχος!
Πυρό μελάνι: Nimmer mehr: Never again: Jamais plus:
στους τοίχους, στις προθήκες, στις καρδιές μας˙
έπος χρυσό, σε νέους Δελφούς, να χαραχτεί,
τραγούδι στην ηχώ να μείνει,
να το κρατήσει η Ιστορία η χρησμωδός,
να το πετά, πυρακτωμένο μύδρο,
πάνω στην περηφάνεια των ανθρώπων.

Να γίνει πίδακας ζωής ευφραντικός,
αέναος κρουνός ειρήνης,
να το πιστέψουν κι οι νεκροί κι οι ζωντανοί
πώς είναι πια στυγνή προϊστορία
των μαρτυριών οι τόποι και τα Μουσεία.

Γιώργος Μητσάκης

Εβραίοι

Τον Μεσσία προσμέναμε
στων αιώνων το διάβα
πριν ρημάξει τη ράτσα μας
η φωτιά και η λάβα.

Μα η μοίρα μας ίσως
μας κοιτούσε με μίσος
κι είχε γίνει εχθρός μας
κι ο φτωχός και ο Κροίσος.

Το Χριστό κι αν σταυρώσαμε
τον Δαυίδ δεν προδώσαμε.
Ζωντανούς μας αρπάξαν
και σε φούρνους μας κάψαν.

Κι ακουστήκανε θρήνοι
στον απείρου τα μάκρη
κι αν μας κλάψανε μάτια
ήταν στείρο το δάκρυ.

Κι ο Μεσσίας δεν ήρθε
και το αίμα μας ρέει.
Οι αιώνες διαβαίνουν
κι είμαστε όλοι Εβραίοι.

Ι.Α. Νικολαΐδης

Κατοχικό

(απόσπασμα)

Μνήμες πικρές, κι είναι παράξενο
πώς έτσι αποσπασματικά αναδύονται.
Η Εγνατία οδός των θρύλων
στην πιο σπαραχτική της μέρα
καθώς το τρομαγμένο ανθρωπομάνι οδοιπορούσε για τα τραίνα.
Μπορεί ν' αλλάζουν οι καιροί, οι αφετηρίες μένουν οι ίδιες
κι ιδού μια νέα μετοικεσία Βαβυλώνος.
Εκείνες οι παρόχθιες ιτιές
βοηθούσαν άλλοτε στο ξέσπασμα, στο κλάμα˙
κλειστά τώρα τα πρόσωπα κι ανέκφραστα:
υποταγμένος κι άβουλος λαός
αναμετρούσε τα σκαλιά του μαρτυρίου
τη μοίρα του υπό μάλης κουβαλώντας.
Ξεχώριζαν όσοι κρατούσαν μ' υπερένταση
την αξιοπρέπεια όρθια
κι ας την τσαλάκωσαν των Ούννων τα χτυπήματα.
Κι εσύ, έμφοβος, στην Παναγία Χαλκέων,
να στέκεις άγαλμα
μη και το βλέμμα σου στεγνό διασταυρωθεί
με κάποιου γειτονόπουλου το βλέμμα
μπορεί του Ηλίκου, του Αλμπέρτου, του Ζακίνου.
Μάταιη αναμονή.
Η θλίψη στάλαζε φαρμάκι
για τα τετελεσμένα, τα μελλούμενα.
Σούρουπο στον ορίζοντα και στην καρδιά
κι έτσι τον δρόμο για την πάνω πόλη επήρες.
……..

Τάκης Ολύμπιος

40382V

(απόσπασμα)

Ύστερα, στριμώχτηκαν σε φορτηγά βαγόνια ασφυχτικά.
Πήρανε κι άλλους στη διαδρομή κι άλλους κι άλλους…
Άλλαξαν σύνορα, πατρίδες,
σμίξανε σύντροφους ομόαιμους,
αλλόθρησκους αδελφούς,
πήρανε κι άλλους κι άλλους κι άλλους…
- Νερόοοο…
- Βάς;
- Λίγο νερό.
- Στο Άουσβιτς. Εκεί 'ναι δροσερές πηγές.

Ρούφηξαν τα δάκρυα της ταπείνωσης,
της εγκατάλειψης και της κατάρας.
Μοίρασαν το λίγο οξυγόνο,
πήρανε κι άλλους κι άλλους κι άλλους… Νάτο το Άουσβιτς.
Το Άουσβιτς, δεν είναι πάνω στη γη.
Το Άουσβιτς, δεν είναι μέσα στην κόλαση.
Στο Άουσβιτς, χάνει το νόημα η φρίκη.

……

Αδερφή μου,
Γύρισα όλα τα στρατόπεδα για να σε βρώ
λαθρομπαίνοντας με τη σκέψη στα παγερά κελλιά.
Νταχάου – Ζακχσεχάουζεν – Άουσβιτς – Μπέλσεν – Τρεμπλίνκα…
Έψαξα μέσα στις τρελλές,
μπήκα στην "Τρύπα του Κόσμου",
στο θάλαμο των στειρώσεων,
στα κελλιά της ορθοστασίας,
στα μαρτύρια του νερού,
παραφύλαξα τα κρεματόρια,
ανακάτωσα όλα τα πτώματα,
μα δε σε βρήκα.

……..

Ευάγγελος Σουλτάνης

Εις Μνήμην

Η εικόνα είναι αναλλοίωτη, και ποιος να την ξεχάσει;
Βουβοί, λυπημένοι περνούσανε μπροστά μας
από την Εγνατία οδό οι δυστυχείς Εβραίοι,
καραβάνι θλιβερό στην έρημο ως περνάει.
Μας χαιρετούσανε κρυφά με μια λοξή ματιά,
μην τους ιδούν οι τύραννοι και τους ποδοπατήσουν.
Κατάδικοι, δίχως καμιά τους δίκη.
Άρχοντες ήταν τραγικοί που χάνανε τα πάντα
κι άλλοι φτωχοί μα πλούσιοι στην καρδιά.
Τους φόρεσαν το κίτρινο αστέρι για διάκριση,
λες κι ήταν Κάφροι ή Μαμελούκοι,
λες κι ήτανε πολίτες κατώτερης ποιότητας.
Κι όταν απομακρύνθηκαν πιο πέρα απ' το Βαρδάρι,
ήταν η ώρα που έσβηνε το όνειρο μιας φυλής,
ένα όνειρο πολύχρωμο μες στη Θεσσαλονίκη.
Έπεσε νεκρική σιγή˙ πενθούσε η πόλη μας,
αυτή που τους αγκάλιαζε με μητρική στοργή.

Ζαφείρης Στάλιος

Το γκέττο της Πράγας*

Η πολιτεία της πέτρινης δόξας με τα χρυσά δάχτυλά της,
τα παλάτια της τύψης με τις φωνές των στιγματισμένων αρχόντων,
οι γοτθικές εκκλησίες της ανάτασης στην πίστη ενός άλλου Θεού,
βαδίζει στους δρόμους του χάους ο λαός των στεναγμών και των ατέλειωτων θρήνων,
στης απελπισίας το έρεβος, στο μίσος, τα νύχια της έχθρας ξεσχίζουν το κορμί των αθώων,
γυρνούν ανάμεσα στη γη και στο χρόνο, στην σιωπή και στον θάνατο.
στη χώρα των χρυσών βασιλιάδων, ρίχνουν τις ρίζες μιας εξορίας,
φυτεύουν στη γη την ελπίδα τους, μαζεύουν
του φεγγαριού τα κίτρινα δάκρυα, περιμένουν την αυγή των ονείρων.
Μάννα του Ισραήλ, προσεύχονται οι έρημοι στού Τορά τον άχραντο νόμο,
ανάβουν οι φλόγες της πίστης στης συναγωγής τους αμίλητους τοίχους,
οι στοχασμοί των σορών της, οι περγαμηνές των μαρτύρων, οι ψαλμοί της αλήθειας:
Οι ταφόπετρες της σιωπής στο σκοτεινό κοιμητήρι κλείνουν την ιστορία της βασανισμένης φυλής,
Λεβ, ραβίνε της αλάθητης ύπαρξης.
Στο γκέττο της Πράγας οι μνήμες του Ισραήλ δεν θα σβήσουν ποτέ.

** Το γκέττο της Πράγας είναι ένα από τα αρχαιότερα και από τα πιο γνωστά της Ευρώπης*

Κίμωνας Τζάλλας

Με νοσταλγία θυμάμαι

Με νοσταλγία θυμάμαι τους Εβραίους
στην πολιτεία μου που ζούσαν ένα καιρό
και ξαφνικά τους πήραν μιαν αυγή
για μιαν απάνθρωπη θανάτου γη
οι άνθρωποι με τον αγκυλωτό σταυρό

Στο γκέτο τους ζούσαν απομονωμένοι
στο αρχαίο το κάστρο, το αιώνια σκυθρωπό.
Άσπρα ήταν τα σπιτάκια τους, ειρηνικά
σαν τα πρόβατα τα βιβλικά.
Στην πόρτα, ευλογούσε του Ταλμούδ κάποιο ρητό.

Ω, οι γέροι οι Εβραίοι! Απίθανες φιγούρες
με παράδοξα καπέλα, με γυαλιά και μούσι!

Τα Σάββατα τους έβλεπα κάθε φορά
με το Ραββίνο τους να λεν της φυλής τους τα Τορά.
Όλους, του θανάτου τους τύλιξε το μαύρο πούσι...

Το θελκτικό είχαν φέγγος αρχαίων ημερών
που σβήνουν σε μακρινών ηπείρων την αχλή.
Κάτι από την ποίηση της Αγίας Γραφής, την ιερή,
κάτι που η ψυχή μου συγκινημένη αναπολεί!...

Χρήστος Τσανάκας

Προσκύνημα

Έτσι τους μιλάς,
πίσω απ' το συρματόπλεγμα,
πάνω από το χώμα˙

τα χέρια σου τραυλίζουν,
σαν να κλέβεις τις λέξεις
απ' τον άνεμο, κρυστάλλους
από την ψύχρα της καρδιάς.

Σκεβρωμένος σαν αγέννητος,
άφωνο εξάρτημα φωνής στο
οροπέδιο της σιωπής, οι
απόντες σε διδάσκουν
ν' αφουγκράζεσαι.

Την επόμενη μέρα, ονειρεύεσαι
ότι ξεκουμπώνεις με μανία τα
σύρματα από τα μάτια τους
και, μέσα σε παροξυσμό,
χουχουλίζεις κοκάλινα μέλη.

Μάταια

Εργάτες ξεκαρφώνουν,
με επιδέξια πραότητα,
χέρια,
πόδια,
μνήμη.

Και φεύγουν.

Μάριος - Μαρίνος Χαραλάμπους

Γιούτα Κοέν

Θέλω να ξεφύγω τη θύμησή σου
πού 'ρθε πάλι τούτη την άνοιξη˙
για τούτο πήρα ξανά τους δρόμους σαν τρελός
φωτογραφίζοντας έρημες εβραϊκές στοές,
παλιές συναγωγές και γαλλικά ιδρύματα,
αποτυπώνοντας φωτοσκιάσεις
σε ήσυχους δρόμους τις αργίες,
σε παλιές αγορές.

Ο βενετσιάνικος καθρέφτης σου περιμένει
την υπόσχεση της μητέρας μας πού 'φυγε˙
οι υπηρέτριες κλέψαν το τετράδιό σου
με ιδιοφυή ενδύματα για κούκλες˙
μα τώρα έρχεσαι στο παλιό σαλόνι
κατασταλάζοντας με τις σκιές αθόρυβα
σα φευγαλέα υπόμνηση
για το μνημόσυνο των παιδιών του Ισραήλ.

Σε πήραν οι βάρβαροι
και σε κατασπάραξαν μακριά
σε μια στιγμή οδύνης του νου
ενώ αλάλαζαν τα κύμβαλα.

Ντίνος Χριστιανόπουλος

Τα Μάτια σου

Στο Εβραιγάκι που 'κλεψεν
η λησμονιά το όνομά του

Μένα μονάχα με συγκίνησαν
τα δυο εκφραστικά σου μάτια
μάτια γιομάτα απορία και αφέλεια
μάτια αθώα
μέσ' απ' το βαγόνι που οδηγάει στο θάνατο
βλέμμα παιδιάστικο παιδιάστικο παιδιάστικο
κοιτάει την πλάση που γελάει τη ρωτάει
το μεγάλο Γιατί
«γιατί με φέραν δω γιατί με φέρανε
που 'ναι η άσπρη μας αυλή με τον Κοέν και τον Ναχμία
τώρα θα παίζαμε με την ψιψίνα τη Μπιζούκα
θα κλαίγαμε για ένα κεράσι θα μαλλώναμε
για λίγο ψωμί για μια καραμέλα
θα χτίζαμε σπιτάκια με πηλό
και πέτρες και θα τα γκρεμίζαμε
το βράδυ θα ξεφυλλίζαμε βιβλία
με εικόνες και μεγάλα γράμματα
η θεία Σουλίκα θα 'λεγε παλιές ιστορίες
για μάγισσες για δράκους για ρηγάδες
γιατί με φέραν δω που θα με παν;»
έξω γελούσεν η ζωή με τι απάθεια που γελούσε
λες κι έπνιγε κι αυτή τ' αθώο το παιδιάστικο γιατί

Τώρα που το βαγόνι χάθηκε χάθηκε χάθηκε
κι η αθώα σου ύπαρξη στον άγνωστο σταθμό
τι να 'γιναν τί να 'γιναν ρωτώ
τα δυο εκφραστικά σου μάτια τα παιδιάστικα
που γνώρισαν τη ζωή στον Κοέν και τον Ναχμία
στην άσπρη αυλή με την ψιψίνα τη Μπιζούκα

2

Η καταστροφή των Ισραηλιτικών Κοινοτήτων

1. Μπέλλα Αμάρ: πέθανε στη Γερμανική Κατοχή, Θεσσαλονίκη 1941 **2. Ισαάκ Ατάς:** γεν. στη Θεσσαλονίκη, πέθανε στο Μπιρκενάου το 1942 **3. Ζουλύ Μεβοράχ:** Θεσσαλονίκη – Μπιρκενάου **4. Ματίκα Πάρδο:** Δράμα – εκτόπιση από τους Βούλγαρους το Μάρτιο 1943 –πιθανώς πνίγηκε στο ταξίδι για την Τρεμπλίνκα **5. Αννα Γκερσών:** Θεσσαλονίκη – Μπιρκενάου **6. Αλβέρτος Σαμπετάι Πάρδο,** Θεσσαλονίκη – σκοτώθηκε στο Λιανοκλάδι κατά την απόπειρα διαφυγής από τα καταναγκαστικά έργα **7. Ντίνο Χασών:** Θεσσαλονίκη – Μπιρκενάου **8. Αβράαμ Χούγκο:** Ρόδος – Μπιρκενάου **9. Νίτα Μπενρουμπή:** Θεσσαλονίκη – Μπιρκενάου 1943 **10. Ντάριο Σαλτιέλ:** Θεσσαλονίκη – Μπιρκενάου **11. Εστερ Χαλέγουα:** Θεσσαλονίκη – Μπιρκενάου 1943 **12. Καλέβ Ελιάου:** Καστοριά – Μπέργκεν Μπέλσεν 1945 **13. Σαρίκα Πίντο:** Βέροια – Μπιρκενάου **14. Φίνα Τόρρες:** Θεσσαλονίκη, γκέτο Βαρώνου Χιρς 1943 **15. Σολομών Χαλέγουα:** Θεσσαλονίκη – Μπούνα 1944 **16. Σολομών Αλτσέχ:** Θεσσαλονίκη – Μπιρκενάου **17. Δαυίδ Ασαέλ:** Θεσσαλονίκη – Μπιρκενάου 1943.

(Από το βιβλίο "Portraits of the Past", έκδοση του R. Bedford Foundation for the Advancement of Sephardic Studies and Culture)